

ձեռ. No. 357, որի միւս երեսում կան Հայերէն հետեւեալ անձիչտ նշումները. «Մեծ Մահմատ փեղանպարի գիրն է որ այլազգիքն Հայոց ազգին զօռ չանեն» եւ «Մեծ Մահմատ փեղանպարի գիրն է վասն Հայոց կողմանէ որ թուրքն Հայոց զօռ չանէ»: Բնագրի կրած թուականն է հիշրի 40-րդ տարւայ սաֆար ամիսը:

Նոյն մատենադարանն ունի նաեւ պարսկերէն այս բնագրի ուրիշ չորս ընդօրինակութիւններ, տե՛ս Անհատական արխիւների Փոնդ, Թղթապ. 80դ, վաւ. 38, Թերթեր 4ա—4բ, 8ա—8բ, 9ա—9բ եւ 16ա—16բ⁵:

Գ. Շիրմազանեանը ուսերէնի է թարգմանել այս բնագիրը՝ իր գտած օրինակից. նրա թարգմանութիւնը լոյս է տեսել Թիֆլիսի *ՀԱՅԿԱՅ ԹԵՐԹՈՒՄ*, 1852, No. 75, որից Բ. Բարխուդարեանը տուել է Հայերէն մի նոր՝ աշխարհաբար թարգմանութիւն, «Հայոց ազգին տուած՝ Ալիի հրովարտակը», Լումայ, 1904, No. 5, էջ 32—35:

Յ. Ս. ԱՆԱՍԵԱՆ

⁵ Հմտ. նաեւ, Յ. Դ. Փափազեան, «Մատենադարանի պարսկերէն վաւերագրերը. I. Հրովարտակներ», պրակ Ա, էջ 100—101:

Codex 679 – eine armenische Prachthandschrift als Faximiledruck in Wien präsentiert

Heide und Helmut Buschhausen, Das Evangelium Codex 697 der Mechitharisten-Congregation zu Wien; eine armenische Prachthandschrift der Jahrtausendwende und ihre spätantiken Vorbilder, Faksimile sämtlicher Miniaturen im Codex; herausgegeben und kommentiert von Heide und Helmut Buschhausen, fotografische Aufnahmen Wladimir Narbutt-Lieven und Ingrid Schindler; 335×458 mm, 16 Tafeln Faksimile, 48 Seiten Text mit zahlreichen Vergleichsabbildungen, Halbpergament im Schuber. Einmalige numerierte Auflage von 1000 Exemplaren; Union Verlag Berlin. — Preis M 480,—.

* * *

Am 6. Oktober 1981 wurde im Empfangssaal des Mechitharisten-Klosters in Wien die Faksimile-Ausgabe des Codex 697 präsentiert. In Anwesenheit zahlreicher Gäste aus Kirche, Kunst und Wissenschaft, begrüßte der Generalabt der Mechitharisten Congregation, Pater Dr. Gregoris Josef Manian, unter anderen auch den Botschafter der Deutschen Demokratischen Republik, Gerhard Schramm. Nach einführenden Worten zur Technik der Herstellung durch den Direktor des Union Verlages Berlin, Dozent Dr. habil. Hubert Faensen, sprach der Autor des beigegebenen Kommentars, Univ.-Prof. Dr. Helmut Buschhausen, zur kunstgeschichtlichen Stellung der Handschrift Codex 697.

Nach der Überreichung eines Exemplares der Faksimile-Ausgabe durch Botschafter Schramm an den Generalabt der Mechitha-

risten-Congregation, beendete ein Empfang die gelungene Präsentation.

* * *

Der in der Bibliothek der Mechitharisten-Congregation in Wien aufbewahrte Codex 697 ist ein prachtvolles Denkmal hocharmenischer Buchmalerei der Jahrtausendwende, das der Öffentlichkeit kaum zugänglich ist.

In Vashpurakan entstanden, zeichnet er sich durch sein außergewöhnliches Format und die reiche malerische Ausstattung aus und wird nun erstmalig in einer Faksimile-Ausgabe reproduziert.

Diese Prunkhandschrift ist ein bedeutendes Zeugnis früher armenischer Buchmalerei, die zugleich die engen Beziehungen zur spätantiken Architektur, Buchmalerei und Kleinkunst belegt.

Der künstlerische Wert kann mit ähnlichen Werken des 10. Jahrhunderts, etwa dem Evangelium von Etschmiadzin (Matenadaran, Jerewan) und dem Evangelium der Königin Mlke (San Lazzaro, Venedig) verglichen werden. Erhalten hat sich der illustrierte Vorsatz zu einem Tetra-Evangelium. Während der Einleitungsbrief des Eusebius, die symbolisch-ornamentalen Kanontafeln und die figuralen Darstellungen überkommen sind, gingen die Evangelientexte verloren. Die Miniaturen zeigen die vier Evangelisten, die Isaakopferung, die Geburt, die Taufe und die Kreuzigung Christi. Sie weisen hocharmenische und einige syrische Stilelemente auf, bezeugen zugleich aber auch, wie

unter dem Einfluß der „makedonischen Renaissance“ in Byzanz spätantik-frühchristliche Vorbilder rezipiert wurden.

Der Codex ist 1973 in der Österreichischen Nationalbibliothek in Wien gereinigt und restauriert worden. Dabei hat man die ursprüngliche Ordnung und Schönheit der Blätter wiederhergestellt und die Handschrift mit einem neuen Pergamenteinband versehen.

Universitätsprofessor Helmut Buschhausen und Heide Buschhausen, Wien, sorgten für die ausführliche wissenschaftliche Kommentierung, die stilkritischen Analysen und die bibliographischen Anmerkungen. Beide Gelehrte sind durch zahlreiche Publikationen über spätantik-frühchristliche, byzantinische

und mittelalterliche Kunst international bekannt geworden, so insbesondere durch das 1976 im eigenen Verlag erschienene Werk „Die illuminierten Armenischen Handschriften der Mechitharisten-Congregation in Wien“.

* * *

Die durch das verdienstvolle Wirken des Berliner Union Verlages ermöglichte hervorragende technische Ausstattung dieser Faksimile-Ausgabe, gibt nicht nur dem Wissenschaftler ein besonderes Beispiel armenischer Handschriften, sondern wird auch sicher in den Kreisen interessierter Laien durch seine Preiswürdigkeit Beachtung finden.

ՅՈՒՅԱԿ ՀԱՅԵՐԷՆ ԶԵՆԱԿՐԱՅ ՄԻՒԹԱՐԵԱՆ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԻՆ Ի ՎԻՆՆԱ ՀԱՏՈՐ Ա. ԳԻՐՔ Դ. (ՀԱՏՈՐ Գ.)

1750

(Հիմ քիւ չուցի)

ՄԱՇՏՈՅ ԳԻՐՔ ՀԱՄԱՌՕՏ

ՎԵՆԵՏԻ՞Կ, Կ. ՊՈԼԻ՞Ս

1801

ԹՈՒՂԹՔ՝ 22, իջակալուած՝ 1—31: ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 30x21: ՊՐԱԿ՝ միակ: ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ միասիւն 27.5x10, լայն ազատ սիւնակով: ՏՈՂՔ՝ 36: ՆԻՒԹ՝ հաստկեկ գորաւոր էին բուղբ: ԿԱԶՄ՝ չուցի: ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ, քանի մը տեղ ճնեկեր: ԳԻՐ՝ էին շեղագիր: ԹԱՆԱՔ՝ սեւ: ԶԱՐԴԱՐԱՆՔ՝ եւն. չկան: ԴԱՏԱՐԿ՝ 1բ, 19—22: ԺԱՄՄԱՆԿ՝ 1801: ԳՐԻԶ՝ անծանօթ, հաւանաբար Մխիթարեան մը: ՏԵՂԻ՝ անծանօթ, գուցէ վեցնտիկ կամ Կ. Պոլիս: ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ՝ չկան: ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ՝ ԹՂ. 1ա. «Յամի Տեառն 1801 օրինակեցաւ ի ձեռագրէ Հ. Գէորգ (նախապէս՝ Թաղէոս, որուն վրայէն մեղանով գիծ մը քաշուած է) Վարդապետի Հիւրմուզեան կոստանդնուպօլսեցւոյ»:

Մատենան է՝ «Մաշտոց Գիրք Համառօտ, յորում պարունակին արարողութիւնք իորհրդոց Եկեղեցւոյ եւ այլ մասնաւոր պաշտամանց: Գրեալ ի Վանա Սրբոյն Ղազարու, յամին 1784»: Շարակաները եւ ընթերցուածները միայն նշանակովի դրուած են, շատ տեղեր նոյն իսկ աղօթքները:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

- ԹՂ. 2ա. «Կանոն Նշան օրհնելոյ»:
- ԹՂ. 2ա. «Կանոն Պսակի հանդերձ օրհնելոյ»:
- ԹՂ. 2բ. «Կանոն յորժամ կրին ի տղայաբերան լինի դժուար»:
- ԹՂ. 2բ. «Կանոն ի վերայ հիւանդաց եւ ջերմնոտաց»:
- ԹՂ. 3ա. «Օրինակ իմն օգնելոյ հիւանդաց, որք են մերձ ի մահ»:
- ԹՂ. 4ա. «Կանոն յորժամ հիւանդն սկսանի աւանդել զհոգին»:
- ԹՂ. 4բ. «Կանոն խաչ օրհնելոյ»:
- ԹՂ. 5ա. «Կանոն օրհնութեան պատկերի»:
- ԹՂ. 6ա. «Կանոն զամենայն հանդերձեղէն սպասս օրհնելոյ»:
- ԹՂ. 6բ. «Կանոն օրհնութեան ջրոյ»:
- ԹՂ. 7բ. «Կանոն խաչալուաց առնելոյ ի բժշկութիւն ամենայն բնութեանց, անկոց, բուսոց, եւ պտղոց, հօտից խաչանց, եւ

- անասնոց, եւ ամենայն ցեղ ցաւոց եւ վտանգաւոր նեղութեանց»:
- ԹՂ. 8բ. «Կանոն զարմտիս, զսերմանս, զշեղջ, զկալ, եւ զհնձան օրհնելոյ»:
- ԹՂ. 9բ. «Այլ կանոն շեղջ եւ կալ օրհնելոյ»:
- ԹՂ. 9բ. «Աղօթք վասն երաշտութեան»:
- ԹՂ. 10ա. «Կանոն խիստ ամպոց եւ կարկտի եւ այլ ցամառն եւ նեղութեան»:
- ԹՂ. 10բ. «Աղօթք ի վերայ այսահարաց»:
- ԹՂ. 10բ. «Կանոն ջրհոր օրհնելոյ»:
- ԹՂ. 11բ. «Կանոն խաղող օրհնելոյ»:
- ԹՂ. 12բ. «Կանոն օրհնելոյ զպէսպէս իրս ըստ Մաշտոցի Սոյ եւ ըստ Հոռմէականին»:
- ԹՂ. 12բ. «Օրհնութիւն դառին, զոր ի գատկին բաշխեն ժողովրդեան»:
- ԹՂ. 12բ. «Օրհնութիւն ձուց»:
- ԹՂ. 12բ. «Օրհնութիւն պտղոց»:
- ԹՂ. 13ա. «Օրհնութիւն նոր տան ըստ Հոռմէականին»:
- ԹՂ. 13ա. «Օրհնութիւն առագաստի»:
- ԹՂ. 13ա. «Օրհնութիւն նոր նաւու»:
- ԹՂ. 13բ. «Օրհնութիւն գինոյ»:
- ԹՂ. 13բ. «Օրհնութիւն կուսանաց եւ այրեաց, յորժամ ընծայեն զանձինս ի կարգ կրօնաւորութեան»:
- ԹՂ. 14բ. «Կանոն օրհնութեան մոմեղինաց ի տօնի Տեառնընդառաջին»:
- ԹՂ. 15ա. «Կանոն օրհնելոյ զմոխիր վասն չորեքշաբաթի աւուր մոխրոց»:
- ԹՂ. 16ա. «Կանոն օրհնութեան ոստոց ձիթեանաց արմաւենեաց Ծաղկազարդի»:
- ԹՂ. 17ա. «Կերպ շնորհելոյ զմահուան ներողութիւն»:
- ԹՂ. 17ա. «Օրհնութիւն վարդարանի»:
- ԹՂ. 17բ—18բ. Երեք ցանկեր են, երեք գանազան մաշտոցներու իջահամարներու համեմատութեամբ: Ա.— Հ. Գէորգեայ Հիւրմուզեան, Բ.— Հ. Թաղէոսի Ասկէրեանց, Գ.— Հ. Դաւթի ձերմակեանց: (Հմմտ. Ձեռ. Թիւ 1749):

1-83